

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ตาม
แนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม
NEEDS ASSESSMENT FOR DEVELOPING PANYAPRATEEP SCHOOL
MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT OF
SOCIAL ENTREPRENEURIAL INTENTION

¹วิเชษฐ์ โพธิวิสุตธีวาทิ และ ²อภิรดี จรียารังษิโรจน์

¹Wichet Phothiwisutwathee and ²Apiradee Jariyarangsiroge

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเทศไทย

Chulalongkorn University, Thailand.

¹6580142927@student.chula.ac.th

Received: May 26, 2024; **Revised:** June 29, 2024; **Accepted:** August 30, 2024

บทคัดย่อ

การประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneurship) เป็นรูปแบบของนวัตกรรมทางสังคมที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังคงรักษาเป้าหมายทางความยั่งยืนของธุรกิจไว้ได้ การจัดการศึกษาเพื่อบ่มเพาะความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneurial Intention) เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการเพื่อสังคมเพิ่มขึ้น และยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญของนักเรียน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ตามแนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และโค้ชของโรงเรียนปัญญาประทีป จำนวน 10 คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง

¹ นิสิต สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² อาจารย์ ดร. สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้าง ใช้การเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก (empathy) ในขณะที่องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านกิจกรรมนักเรียน

คำสำคัญ : ความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม, การบริหารโรงเรียน, โรงเรียนปัญญาประทีป

Abstract

Social entrepreneurship is a form of social innovation that successfully addresses social and environmental issues while maintaining business sustainability goals. Providing education to foster social entrepreneurial intention is crucial for increasing the number of social entrepreneurs and is beneficial in developing essential student characteristics. This qualitative research aims to study the needs for developing the management of Panyaprateep School based on the concept of social entrepreneurial intention. The research methodology involves collecting data through interviews with ten school administrators, teachers, and coaches from Panyaprateep School, selected through purposive sampling. The research tool used is a semi-structured interview, with data collected through in-depth interviews. The data analysis method employed is content analysis. The research findings indicate that the most needed component for social entrepreneurial intention is empathy, while the most needed components for school management are teaching methods and student activities.

Keywords: social entrepreneurial intention, school management, Panyaprateep School

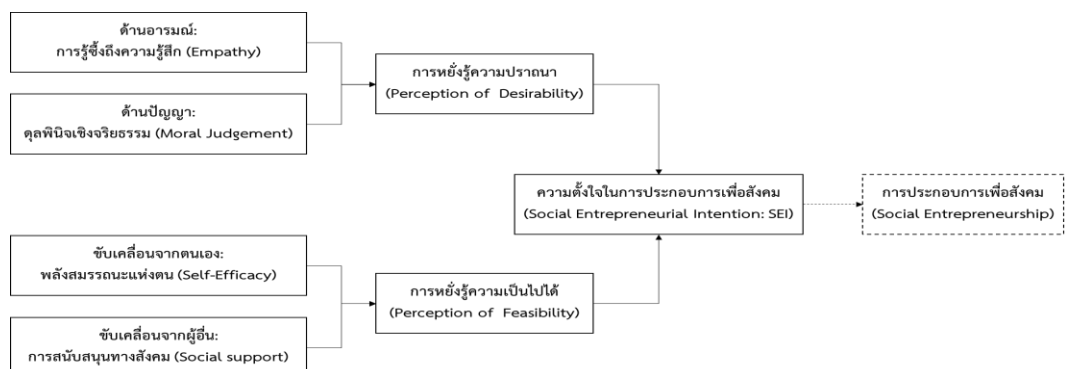
บทนำ

การประกอบการเพื่อสังคม (social entrepreneurship) เป็นรูปแบบของนวัตกรรมทางสังคมที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังคงรักษาเป้าหมายทางความยั่งยืนของธุรกิจไว้ได้ (Haugh, 2007) และเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างระบบทุนนิยมใหม่ที่ส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือแบ่งปันกันโดยไม่ทิ้งประสิทธิภาพของระบบทุนเดิม (Yunus, 2010) อันจะนำไปสู่การจัดปัญหาความยากจนและการกีดกันทางสังคม และเป็นความหวังที่จะพาสังคมให้ไปถึงเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ (Seelos & Mair, 2009)

ในการส่งเสริมให้เกิดการประกอบการเพื่อสังคมเพิ่มขึ้นนั้น Mair and Noboa (2006) ได้เสนอแนวคิด ความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneurial Intention) ซึ่งหากโรงเรียนจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคมได้ นักเรียนจะมีแนวโน้มในการประกอบการเพื่อสังคมเพิ่มขึ้น (Fayolle et al., 2006; Pittaway & Cope, 2007)

ความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม หมายถึง ความเชื่อมั่นโดยบุคคล ที่ตั้งใจจะสร้างองค์กรหรือกิจกรรม ที่ก่อประโยชน์ทางสังคมอย่างยั่งยืน และวางแผนอย่างมีสติที่จะทำเช่นนั้นในอนาคต (Mair & Noboa, 2006; Thompson, 2009) ความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ การหยั่งรู้ความปรารถนา (มีความปรารถนาในการช่วยแก้ปัญหาสังคม) และการหยั่งรู้ความเป็นไปได้ (มีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถทำได้สำเร็จ) ซึ่งองค์ประกอบด้านการหยั่งรู้ความปรารถนา จะมีปัจจัยส่งเสริม 2 ข้อ คือ การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และดุลพินิจเชิงจริยธรรม ในขณะที่การหยั่งรู้ความเป็นไปได้ มีปัจจัยส่งเสริมอีก 2 ข้อ คือ พลังสมรรถนะแห่งตน และการสนับสนุนทางสังคม ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 แบบจำลองการก่อรูปของความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม

ที่มา: Mair and Noboa (2006, p. 126)

Mair and Noboa (2006) พบว่าการบ่มเพาะความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคมให้กับนักเรียน มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ไม่มุ่งเน้นเฉพาะความสำเร็จส่วนบุคคล แต่มีความห่วงใยในสวัสดิภาพของครอบครัวด้วย ซึ่งทำให้นักเรียนเติบโตไปเป็นคนที่ตระหนักถึงประเด็นทางสังคม และมีแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Hockerts (2017) ที่พบว่านักเรียนที่มีความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากกว่า และมีความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น ซึ่งช่วยสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ส่งเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และทำให้รู้สึกมีเป้าหมายในชีวิต นอกจากนี้ Dacin et al. (2010) ยังพบว่าการมีส่วนร่วมในการประกอบการเพื่อสังคมสามารถนำไปสู่การเติมเต็มส่วนบุคคล และทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตในระดับที่สูงขึ้น นักเรียนที่ดำเนินกิจกรรมการประกอบการเพื่อสังคมมักจะมีเป้าหมายในชีวิตและรู้สึกถึงความสำเร็จที่มากขึ้น

โรงเรียนปัญญาประทีป เป็นโรงเรียนที่นำหลักพุทธปัญญามาใช้ในการจัดการศึกษาแบบองค์รวม (holistic education) ให้ความสำคัญทั้งด้านวิชาการ และวิชาชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ที่สามารถนำไปประกอบสัมมาอาชีพในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นที่พึ่งของตนเองได้ ใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข และสามารถสร้างประโยชน์สุขให้กับสังคมได้อย่างยั่งยืน โรงเรียนปัญญาประทีปเปิดรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นละ 1 ห้อง ห้องละไม่เกิน 26 คน รวมนักเรียนทั้งหมดไม่เกิน 156 คน (โรงเรียนปัญญาประทีป, 2565)

โรงเรียนปัญญาประทีป เห็นความสำคัญของการส่งเสริมความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม โดยได้จัดการเรียนรู้และกิจกรรมหลากหลาย ที่จะช่วยส่งเสริมความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคมของนักเรียน โดยเฉพาะวิชาสัมมาธุรกิจ เป็นวิชาที่นักเรียนจะต้องดำเนินโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมโดยใช้แบบทางธุรกิจ (business model) เป็นเครื่องมือ จากนั้นคิดหนทางการแก้ไข หาต้นทุนและการสนับสนุนการดำเนินงาน สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ (prototype) และนำผลิตภัณฑ์มาทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย (โรงเรียนปัญญาประทีป, 2565)

ข้อมูลการสนทนากับครูผู้สอนวิชาสัมมาธุรกิจ โรงเรียนปัญญาประทีป พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะและความสามารถอย่างมาก ทั้งในด้านการทำงานกลุ่มร่วมกัน การสื่อสาร การวางแผน การคิดวิเคราะห์ และการสะท้อนการเรียนรู้ของตนเอง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ครูผู้สอนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาคือ ฉันทะหรือความอยากในการช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาให้กับผู้อื่น ซึ่งตัวนักเรียนเองไม่ได้มีผลประโยชน์จากการเข้าไปช่วยเหลือนั้น

การบริหารโรงเรียน เกี่ยวข้องกับการดำเนินการต่างๆ ภายในโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือของผู้บริหารและบุคลากรของโรงเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ (ปรีชญา ธนาวัฒน์เจริญ, 2558) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนานักเรียนให้เกิด

ความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม โดยส่วนงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนาผู้เรียนโดยตรง ประกอบด้วย การบริหารวิชาการ และการบริหารกิจการนักเรียน

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ตามแนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ในการปลูกฝังความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคมให้กับนักเรียน อันจะเป็นปัจจัยให้นักเรียนเป็นผู้มีฉันทะในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคม ตามเป้าหมายของโรงเรียน และเพื่อประโยชน์ของสังคมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ตามแนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (document analysis) ซึ่งเป็นกระบวนการสืบค้น คัดเลือก ประเมินคุณค่า และสังเคราะห์ข้อมูลที่ปรากฏในเอกสาร เพื่อแปลความหมาย ทำความเข้าใจ และสร้างองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ (Bowen, 2009) มีขั้นตอนการวิจัยย่อย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร

ในขั้นนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการวิจัยเอกสาร ทั้งเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลลัพธ์ของขั้นตอนการวิจัย คือ กรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม
2. แนวคิดการบริหารโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียน

การศึกษาค้นคว้าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ตามแนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth Interview) ซึ่งมีการออกแบบข้อคำถามและใช้วิธีการ

สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (สุภัททา ปินทะแพทย์, 2021) โดยในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างนี้ จะทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ตั้งของโรงเรียนปัญญาประทีป เพื่อจะได้เห็นข้อมูลสภาพจริง จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ในสถานที่จริง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

องค์กรและหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการวิจัย คือ โรงเรียนปัญญาประทีป โดยมีผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และโค้ช (ผู้ปกครองหรือศิษย์เก่าที่อาสาเป็นที่ปรึกษาโครงการงานวิชาสัมมาธุรกิจ) รวม 10 คน คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในกรณีผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยอนุญาตให้ผู้ให้ข้อมูลออกจากโครงการ และจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลใหม่ จนกว่าจะได้ผู้ให้ข้อมูลที่ยินยอมให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structured Interview) ในโรงเรียนปัญญาประทีป โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 ผู้วิจัยติดต่อโรงเรียนปัญญาประทีป เพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูล
- 2.2 ผู้วิจัยนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูล โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการสัมภาษณ์ ซึ่งจะเป็นการสัมภาษณ์แบบ on-site และสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล หัวข้อการสัมภาษณ์ ระยะเวลาของการสัมภาษณ์ การนัดหมายสถานที่ วันเวลาของการพบเจอในสถานที่จริง และความสะดวกใจในการยินยอมให้สัมภาษณ์ ด้วยการบันทึกภาพและเสียงของการสัมภาษณ์
- 2.3 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมไว้ โดยใช้เวลาประมาณ 45 – 60 นาทีต่อคน โดยก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยแนะนำตัวเพื่อช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและกันเอง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งมีการออกแบบข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ส่วนที่ 2 ข้อคำถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการจำเป็น ในการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ตามแนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แยกเป็น 2 ส่วน ตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความถี่ และร้อยละ
- ส่วนที่ 2 ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความถี่ และด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ตามแนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และ 2) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ตามแนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และโค้ชอาสา ของโรงเรียนปัญญาประทีป จำนวน 10 คน สามารถสรุปเป็นตาราง จำแนกตามเพศ อายุ ระยะเวลาในการทำงานกับโรงเรียนปัญญาประทีป และวุฒิการศึกษา ได้ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

สถานภาพทั่วไป	ผู้บริหาร	ครู	โค้ช	รวม	
	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ					
1) ชาย	1	-	2	3	30
2) หญิง	2	4	1	7	70
รวม	3	4	3	10	100
อายุ					
1) ไม่เกิน 30 ปี	-	-	1	1	10
2) 31-40 ปี	-	2	-	2	20
3) 41-50 ปี	2	2	-	4	40
4) 51-60 ปี	1	-	2	3	30
รวม	3	4	3	10	100
ประสบการณ์ทำงานในโรงเรียนปัญญาประทีป					
1) ไม่เกิน 2 ปี	-	-	1	1	10
2) 3-10 ปี	-	1	2	3	30
3) มากกว่า 10 ปี	3	3	-	6	60
รวม	3	4	3	10	100
วุฒิการศึกษาสูงสุด					
1) ปริญญาตรี	2	3	3	8	80
2) ปริญญาโท	1	1	-	2	20
3) ปริญญาเอก	-	-	-	-	-

สถานภาพทั่วไป	ผู้บริหาร	ครู	โค้ช	รวม	
	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4) อื่นๆ	-	-	-	-	-
รวม	3	4	3	10	100

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีป ตามแนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม การประเมินความต้องการจำเป็น ผู้วิจัยแบ่งการประเมินออกเป็น 2 มิติ คือ 1) มิติด้านองค์ประกอบของความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม และ 2) มิติด้านองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียน โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

2.1 ความต้องการจำเป็น ตามองค์ประกอบของความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนเห็นตรงกันว่า ความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม เป็นคุณลักษณะที่ดี เป็นประโยชน์ต่อสังคม และสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงควรบ่มเพาะคุณลักษณะนี้ให้กับนักเรียนโรงเรียนปัญญาประทีป โดยผู้วิจัยถามแบบเจาะจงเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูล ประเมินว่าองค์ประกอบใดของความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนปัญญาประทีปมากที่สุด โดยผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็น ตามองค์ประกอบของความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม

องค์ประกอบของ ความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม	ความถี่ของผู้ให้ข้อมูล			
	ผู้บริหาร	ครู	โค้ช	รวม
1. การรู้ซึ้งถึงความรู้สึก (empathy)	3	3	1	7
2. ดุลยพินิจเชิงจริยธรรม (moral judgement)	-	1	-	1
3. พลังสมรรถนะแห่งตน (self efficacy)	-	-	1	1
4. การสนับสนุนทางสังคม (social support)	-	-	1	1
รวม	3	4	3	10

จากผลการวิจัย พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 7 คน จาก 10 คน เห็นว่าการรู้ซึ้งถึงความรู้สึก เป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และได้ค้นพบประเด็นที่น่าสนใจ เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในด้านการรู้ซึ้งถึงความรู้สึกของนักเรียน แบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ครอบครัวของนักเรียนโรงเรียนปัญญาประทีป เป็นครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี ทำให้นักเรียนไม่ค่อยได้พบกับประสบการณ์ที่ยากลำบากในชีวิต ทำให้ไม่เข้าใจความรู้สึกทุกข์ยากด้วยประสบการณ์ของตนเองอย่างแท้จริง โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

...เด็กเราขาดโอกาสที่จะได้เจอความทุกข์ ทุกข์จริงๆ ไม่ใช่ทุกข์ที่มีคนคอยช่วย ผู้ปกครองท่านหนึ่งสะท้อนมาว่า ถ้าอะไรที่ลำบาก ผู้ปกครองก็ไม่ไหวเหมือนกัน ต้องฝากให้โรงเรียนช่วยฝึกให้ ที่นี้เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่โรงเรียนจัดก็ไม่ใช่ real life เพราะเวลาอยู่กับพ่อแม่เขาไม่ได้ลำบาก แล้วนั่นคือชีวิตจริงของเขามากกว่า...

ครู D สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2567

...อาจมาจากพื้นฐานครอบครัวที่มีฐานะ เป็นลูกคนเดียว การไปเจอกับสภาพแวดล้อมที่ลำบากหรือทุกข์ยาก เขาก็ยังเจอน้อยไปหน่อย ทำให้เขาไม่เข้าใจถึงความลำบาก ความทุกข์ยาก พอเขาเจอความลำบากนิดนึงเขาก็คิดว่ามันทุกข์สำหรับเขาแล้ว ทำให้เขามาโฟกัสกับความทุกข์ของเขา แทนที่จะมองเห็นว่าคนอื่นมีทุกข์หรือลำบาก...

ครู F สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2567

...เด็กปัญญาประทีปเป็นเด็กจิตใจดี มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่ด้อยกว่า แต่เขายังไม่เข้าใจความรู้สึกของคนที่ลำบาก กระบวนการที่ทำให้เกิดความเข้าใจ มันยาก ถ้าเขาไม่ได้ผ่านตรงนั้นมาจริงๆ เขาต้องได้สัมผัสมันมาอย่างลึกซึ้ง...

ผู้บริหาร B สัมภาษณ์วันที่ 12 เมษายน 2567

ประเด็นที่ 2 นักเรียนมีโอกาสน้อยในการเรียนรู้ชีวิตของคนที่หลากหลาย โดยเฉพาะคนที่เขาลำบากกว่า และไม่ได้สะท้อนคิดว่าตัวเองได้รับโอกาสที่ดีกว่า ควรจะเผื่อแผ่ให้กับคนอื่น และได้รับการฝึกให้ใส่ใจกับความรู้สึกของคนรอบข้างไม่มากนัก จึงมักสนใจแต่ความรู้สึกของตนเอง โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

... ทุกคนมาจากพื้นฐานครอบครัวที่ดี เขาไม่เคยเห็นคนอื่นที่ลำบากจริงๆ ความลำบากของเขาที่เขาเอามาพูด สิ่งที่เขาบ่นทุกวันนี้ เรื่องโรงเรียน เรื่องเพื่อน เรื่องอาหาร แต่ถ้าเขาเจออะไรที่มันหลากหลาย ให้เขาเข้าใจว่าโลกนี้มีคนหลายแบบ และเขามีชีวิตที่ดีมาก เรื่องเล็กๆ น้อยๆ มันไม่ควรจะมาบ่นมาก และเมื่อเรามีชีวิตที่ดีขนาดนี้แล้ว เราก็ควรเผื่อแผ่คนอื่น ...

โค้ช H สัมภาษณ์วันที่ 26 มีนาคม 2567

... ต้นทุนชีวิตของเขาไม่ได้มีปัญหาอะไรมาก สิ่งนี้เป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจอย่างมาก เด็กบางคนที่มีพ่อแม่พาไปคลุกคลีกับชุมชนอยู่เสมอ หรือพาไปข้องเกี่ยวกับคนหลายแบบ จะมีความเข้าใจคนอื่นที่สูงกว่า ...

ผู้บริหาร B สัมภาษณ์วันที่ 12 เมษายน 2567

ประเด็นที่ 3 ในการประกอบการเพื่อสังคม ต้องใช้การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ในระดับที่ลึกซึ้งกว่าเพียงแค่ส่งสารหรือเห็นใจ แต่ต้องเข้าใจบริบทของผู้ที่จะเข้าไปช่วยเหลือ สามารถวิเคราะห์และสืบค้นสาเหตุของปัญหา เพื่อนำมาออกแบบและแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนได้ โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

... ความสงสาร ความเมตตา เด็กโรงเรียนเรามีเยอะ แต่เขาอาจจะไม่ได้เห็นคนหรือสังคมที่เป็นปัญหามากนัก มันอาจเจอไปด้วยความสงสารเห็นใจมากอยู่เหมือนกัน ถ้าจะไปสัมภาษณ์ ต้องเตรียมตัวให้ดี อย่าเพิ่งหลงไหลไปกับความน่าสงสารที่เกิดขึ้น ถ้าเราแก้ปัญหาโดยที่เราไม่เข้าใจปัญหานั้นให้ดี สุดท้ายคนในสังคมนั้นก็ไม่ได้เกิดการเรียนรู้อะไรที่จะมาดูแลและพัฒนาให้ตัวเองและคนในสังคมไม่เป็นแบบนี้อีก ...

ครู E สัมภาษณ์วันที่ 7 มีนาคม 2567

... ในวิชาสัมมาธุรกิจ เวลาออกแบบกิจกรรม เขาไม่คิดอยู่บนพื้นฐานของคนที่เราอยากจะช่วย แต่คิดอยู่บนพื้นฐานของเขาเอง ถ้าเขาได้เห็นคนหลากหลาย มันจะสะท้อนเอง เราไม่ต้องสอนอะไรมาก ...

โค้ช H สัมภาษณ์วันที่ 26 มีนาคม 2567

2.2 ความต้องการจำเป็น จำแนกตามองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียน สำหรับองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียน ผู้วิจัยถามปลายเปิด ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการตอบโดยไม่เรียงข้อ ลำดับข้อความ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลมาจัดกลุ่มของคำตอบ ตามองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียน ตามที่ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูล 1 ท่านอาจให้คำตอบที่ครอบคลุมการบริหารโรงเรียนมากกว่า 1 ด้าน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็น ตามองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียน

องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียน	ความถี่ของผู้ให้ข้อมูล			
	ผู้บริหาร	ครู	โค้ช	รวม
1. การบริหารวิชาการ				
1.1 การพัฒนาหลักสูตร	2	2	1	5
1.2 การจัดการเรียนรู้	2	3	3	8
1.3 การประเมินผล	-	-	1	1
2. การบริหารกิจการนักเรียน				
2.1 กิจกรรมนักเรียน	3	4	1	8
2.2 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1	1	2	4

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การบริหารโรงเรียนด้านที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงมากที่สุด มี 2 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านกิจกรรม มีผู้กล่าวถึง 8 คน จาก 10 คน เท่ากันทั้ง 2 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึง ดังนี้

การจัดการเรียนรู้	กิจกรรมนักเรียน
- สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย น่าไว้วางใจ เพื่อให้นักเรียนกล้าสะท้อนความคิดและความรู้สึกของตนเองได้ - จัดให้มีการสะท้อนคิดความรู้สึกของตัวเอง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้สึกกับเพื่อนๆ - ให้นักเรียนศึกษาชีวิตของคนที่หลากหลาย โดยเฉพาะคนที่ทำประโยชน์เพื่อสังคม - จัดการเรียนรู้โดยใช้บทบาทสมมติ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจความรู้สึกคนอื่น - เปิดโอกาสให้นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการ design thinking เป็นกระบวนการในการทำความเข้าใจปัญหาและความรู้สึกของคนอื่น - ใช้ problem based learning ในการเรียนรู้ ปัญหาของตนเองและคนรอบข้าง	- จัดกิจกรรมจิตอาสาเป็นประจำ เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสร่วมช่วยเหลือคนอื่น - จัดกิจกรรมพานักเรียนไปเข้าค่าย ที่ต้องเผชิญความยากลำบากให้มากกว่านี้ - พาไปเรียนรู้และสัมผัสชีวิตของคนที่หลากหลาย โดยเฉพาะคนที่ทุกข์ยาก - จัดกิจกรรมพานักเรียนไปออกค่าย/ปฏิบัติธรรม กับโรงเรียนอื่น เพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตของคนที่หลากหลาย - จัดกิจกรรมพาคิดถึงความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ และพาคิดถึงบุญคุณ ของสิ่งที่เป็นเหตุปัจจัยที่เกื้อหนุนเราในวันนี้ - จัดกิจกรรมเรียนรู้การพูดคุยกันอย่างสันติวิธี ในการจัดการความขัดแย้งต่างๆ เพื่อให้เข้าใจความแตกต่าง ไม่ตัดสิน

โดยสรุปแล้ว ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบของความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคมที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ในขณะที่องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านกิจกรรมนักเรียน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนปัญญาประทีป ตามแนวคิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม มีประเด็นในการอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Bacq & Alt, 2018) ซึ่งพบว่าถึงแม้วัยรุ่นจะมีความสามารถทางปัญญาในการทำความเข้าใจประเด็นทางสังคม แต่เขายังไม่สามารถเชื่อมโยงประเด็นทางสังคมเหล่านั้นทางด้านอารมณ์ที่มากเพียงพอ ที่จะทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนไปสู่การประกอบการเพื่อสังคมได้ นอกจากนี้ (Hockerts, 2017) ยังพบว่าวัยรุ่นโดยทั่วไปมักจะมีพลังสมรรถนะแห่งตน และการรับรู้ถึงการสนับสนุนทางสังคมในระดับที่สูง

พอสมควร แต่ระดับของการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกมักจะไม่พัฒนาเท่าที่ควร ช่องว่างของระดับการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกนี้ เป็นข้อจำกัดของวัยรุ่นในการเข้าใจและมีส่วนร่วมกับประเด็นทางสังคมได้ไม่เต็มที่นัก

2. วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกในระดับที่น้อยกว่าช่วงอายุอื่นๆ เนื่องจากปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านพัฒนาการ สมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเห็นอกเห็นใจ จะเป็นสมองส่วนหน้าซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคิดและการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ยังคงเติบโตไม่เต็มที่ในช่วงวัยรุ่น วัยรุ่นจึงมักหมกมุ่นกับความคิด ความรู้สึก และความสำเร็จของตนเอง มากกว่าการรับฟังมุมมองของผู้อื่น หรือเห็นอกเห็นใจผู้อื่น นอกจากนี้ อิทธิพลของเพื่อน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ ยังมีผลต่อระดับการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกอีกด้วย (Blakemore, 2012)

3. นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะ มักจะมีการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกในระดับที่น้อย สอดคล้องกับงานวิจัยโดย (Kraus et al., 2010) ซึ่งพบว่าคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่า จะมีความมั่นใจในการอ่านอารมณ์ของผู้อื่นในระดับที่น้อยกว่า และมีแนวโน้มที่จะรับรู้ต่อความทุกข์ทรมานของผู้อื่นได้น้อยกว่า นอกจากนี้ ครอบครัวที่มีฐานะมักอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่จำกัดการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่หลากหลาย เด็กจากครอบครัวเหล่านี้มีโอกาสน้อยที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่เผชิญกับความยากลำบาก ซึ่งจำกัดความสามารถในการพัฒนาความเห็นอกเห็นใจผ่านประสบการณ์ตรง

4. ถึงแม้ผลการศึกษาค้างนี้ จะสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ที่แสดงถึงแนวโน้มที่วัยรุ่นจะมีการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกในระดับที่ไม่สูงนัก โดยเฉพาะในกลุ่มครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ในขณะเดียวกัน การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม การบ่มเพาะความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคมสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ยังคงมีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากสมองของวัยรุ่นยังคงเปลี่ยนรูปได้มาก (highly plastic) จึงเป็นช่วงเวลาสำคัญในการเรียนรู้สิ่งที่มีจำเป็นอย่างยิ่งและมีคุณค่าในชีวิต ซึ่งบ่มเพาะการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกจะทำให้เขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความตระหนักรู้ทางสังคม (socially conscious) ที่สามารถจัดการกับประเด็นทางสังคมที่มีความซับซ้อนได้ และสุดท้าย หากไม่บ่มเพาะการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก อาจทำให้คุณลักษณะตรงข้ามคือ การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (self-centered) นั้นเติบโตได้ (Blakemore & Mills, 2014)

5. การพัฒนาการบริหารโรงเรียน เพื่อบ่มเพาะความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Bacq & Alt, 2018) ที่เสนอให้ประยุกต์ความรู้ทางวิชาการในวิชาต่างๆ ในการแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นจริง จะช่วยเสริมสร้างความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคมได้ และ (Hmelo-Silver, 2004) พบว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem based learning) เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจความ

ซับซ้อนของประเด็นทางสังคม และกระตุ้นให้เขาคิดหาแนวทางการแก้ปัญหาจากหลากหลายมุมมอง ซึ่งจะส่งเสริมความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคมได้

6. การพัฒนาการบริหารโรงเรียน เพื่อบ่มเพาะความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนากิจกรรมนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Sagawa & Jospin, 2008) ซึ่งพบว่า การให้นักเรียนได้ทำโครงการบริการชุมชน (community service) สามารถเพิ่มความเข้าใจประเด็นสังคม และสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกได้ นอกจากนี้ (Austin et al., 2006) พบว่า การทำความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับวิสาหกิจเพื่อสังคมท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกประสบการณ์จริงผ่านกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความตั้งใจในการประกอบการเพื่อสังคมได้

เอกสารอ้างอิง

- โรงเรียนปัญญาประทีป. (2565). รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (*Self-Assessment Report: SAR*) ปีการศึกษา 2564.
- ปรีชญา ธนาวัฒน์เจริญ. (2558). การบริหารโรงเรียนดนตรี ตามแนวคิดการบริหารแบบมุ่งคุณภาพ ทั้งองค์การ. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2021). การสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสาร พัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม, 1(3)
- Austin, J., Stevenson, H., & Wei-Skillern, J. (2006). Social and commercial entrepreneurship: same, different, or both? *Entrepreneurship theory and practice*, 30(1), 1-22.
- Bacq, S., & Alt, E. (2018). Feeling capable and valued: A prosocial perspective on the link between empathy and social entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 33(3), 333-350.
- Blakemore, S.-J. (2012). Development of the social brain in adolescence. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 105(3), 111-116.
- Blakemore, S.-J., & Mills, K. L. (2014). Is adolescence a sensitive period for sociocultural processing? *Annual review of psychology*, 65, 187-207.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, 9(2), 27-40.

- Dacin, P. A., Dacin, M. T., & Matear, M. (2010). Social entrepreneurship: Why we don't need a new theory and how we move forward from here. *Academy of management perspectives*, 24(3), 37-57.
- Fayolle, A., Gailly, B., & Lassas-Clerc, N. (2006). Assessing the impact of entrepreneurship education programmes: a new methodology. *Journal of European industrial training*, 30(9), 701-720.
- Haugh, H. (2007). New strategies for a sustainable society: The growing contribution of social entrepreneurship. *Business Ethics Quarterly*, 17(4), 743-749.
- Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn? *Educational psychology review*, 16, 235-266.
- Hockerts, K. (2017). Determinants of social entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship theory and practice*, 41(1), 105-130.
- Kraus, M. W., Côté, S., & Keltner, D. (2010). Social class, contextualism, and empathic accuracy. *Psychological science*, 21(11), 1716-1723.
- Mair, J., & Noboa, E. (2006). Social entrepreneurship: How intentions to create a social venture are formed. In *Social entrepreneurship* (pp. 121-135). Springer.
- Pittaway, L., & Cope, J. (2007). Simulating entrepreneurial learning: Integrating experiential and collaborative approaches to learning. *Management learning*, 38(2), 211-233.
- Sagawa, S., & Jospin, D. (2008). *The charismatic organization: Eight ways to grow a nonprofit that builds buzz, delights donors, and energizes employees*. John Wiley & Sons.
- Seelos, C., & Mair, J. (2009). Hope for sustainable development: how social entrepreneurs make it happen. İçinde Ziegler, R.(Der.) An introduction to social entrepreneurship: voices, preconditions, contexts: 228-246. In: Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.